Фото Г. Рустамлынын.

Истиглалијјәт бәрпа олунур.

Республика Али Советинин нөвбәдәнкәнар фөвгәл'адә сессијасы өз ишини дајандырдыгдан сонра биз парламентимиздә Азәрбајҹан јазычыларынын

ИСМАЈЫЛ ШЫХЛЫ:

— Парламентимизин нөвбәдәнкәнар сессијасында әсас мәсәлә Мүвәггәти Милли Шураныҥ јарадылмасы иди. Бундан башга, 20-ҹи илдә мәһв едилмиш Азәрбајҹан Демократик Республикасынын вә Азәрбајҹан истиглалијјәтинин бәрпа олунмасы илә әлагәдар Конститусија ганунунун тәсдиг едилмәси вә республикаларарасы игтисади мүгавилә јә мүнасибәт мәсәләси дә күндәлијә дахил иди. Күндәликдә башга мәсәләләр дә вар иди. Лакин мән бу үч мәсәләни ән зәрури мәсәлә һесаб едирәм. Сессијада һәмин мәсәләләр мүзакирә едиләркән чидди фикир ихтилафлары меејдана кәлди. Шәрти олараг мүхалифәт адландырылан депутатларын тәләби илә кечмиш коммунистләрин фикри дуз кәлмәди. Депутатларын бир гисми өз һакимијјәтләринин, өз вәзифәләринин вә һүгуларынын итирәчәкләриндән горхараг ирәли сүрүлән фикирләрин һеч биринә гәбул етмәк истәмәдиләр. Хүсүсилә Мүвәггәти Милли Шураныҥ јарадылмасына гәти е'тираз етдиләр. Онлар индијә гәдәр мөвчуд олан дөвләт гурулушунун вә идарәедичи органларын артыг көһнәлдијини, јени гәдәлара кечмәк зәрурәтини дәрк етмәк истәмәдиләр. Бәләликлә дә, әли мүлкисин јығынчаларында бәјүк фикир ихтилафлары вә мүнагишәләр башланды. Иш о јерә кәлди ки, сессијада бә'зи депутатлар али советин сәдр вә мүавинләрини исте'фасыны тәләб етдиләр. Бундан сонра сәдрин мүавини Тамерлан Гарајев исте'фаны гәбул етди. Лакин сәдрин өзү вә онун биринчи мүавини Телман Оручов исте'фа тәләбини гәбул етмәк истәмәди. Аз сонра Елмира Гафарова да һәмин тәләбләрә разылашды. Нәтичәдә исә Телман Оручов вә Тамерлан Гарајев кизли сәсвермәдән сонра өз вәзифәләриндән азад едилдиләр. Бәләликлә, фөвгәл'адә сессијада мүзакирәләр гәти нәтичә вермәди.

Октјабрын 16-да башлајан нөвбәти сессијада мүзакирәләр давам етдирилди. Јенә дә гызғын мүнагишәләр башланды. Анчаг һисс едилирди ки, хүсусилә сессијанын сон ики күнүндә, депутатларын һәрәкәтиндә, мүнасибәтиндә јахшылыға доғру бир дәјишмә баш верир. Әлә бунун нәтичәсиндә дә ики бәјүк мәсәләнин гәбул едә билдик. Азәрбајҹанын истиглалијјәти һаггында конститусија гануну јекдилликлә бәјәнилди. Бу бәјүк гәләбә иди, депутатларын һәмрә'лијинин тәчәссүмү иди. Әләчә дә игтисади мәсәләјә даир иттифаг мүгавиләсинә гол чәкилмәси һаггында гәрар гәбул едилди. Чох тәәссүф ки, сонунчу күн һансы гүввәләринсә кизли тә'сири илә депутатлар арасындакы һәмрә'лик јенидән позулду. Һәтта бә'зи мүәссисә рәһбәрләри чыхыш едәрәк бир күн әввәл гәбул едилмиш гәрарлара шүбһә илә јанашдылар. Онлар вәһимә ичиндә инандырмаға чалышдылар ки, бә иттифаг мүгавиләси олмадан јашаја билмәрик вә тәсәррүфатымыз дағыла биләр. Бу чүр чыхыш едәнләрин гәсдән назырланмыш олдуғуну анламаг чәтин дејилди. Республикамызын бир сыра мүәссисә вә дөвләт рәһбәрләри тамәмилә һәмрә'јдир, јекдилдир. Истиглалијјәт гаанмаг чәтин исә, ону сахламаг, мәним фикримчә, о гәдәр дә асан дејилдир. Өз дөвләтимиздә паспортдан тутмуш дәрсликләрә гәдәр, програмлара гәдәр бүтүн саһәләрә аид олан елми әсәрләрин һамысы тәәсләнмәлидир. Мән һәлә елми вә мә'һәви чәһәтләрдән данышырам. Конститусијамыз вә бүтүн гануннларымыз өз милли ән'әнәләримиз нәәсрә алынмагла вичдани вәзифәләримиз әсасында тәәсдән јарамалыдыр. Һүгуг-чуларымыз, игтисадчыларымыз бүтүн елми саһәләр үзрә алимләримиз, сијасәтчиләримиз, сәнәт вә мәдәнијјәт хадимләримиз, мәтбуат ишчиләримиз, милли мә'нимизи тәсдиг вә инкишаф етдирмәк үчүн халгымызы бирләшдирән, амалымызы даһа ајдын вә долғун әкс етдирән јарадычылыгла мәшғул олмалыдырлар. Халг тәнсили системи, сәтһәләр, мәдәнијјәт, сәнаје, кәнд тәсәррүфаты, бир сөзлә, гурулушумуз јенидән јарамалыдыр. Мән мәсәләләрин јалныз бир гисминә тохундум. Бундан гејри дүнја дөвләтләри илә дипломатик вә игтисади әлагәләр чидди-чәһдлә мүзакирә едилиб низама салынмалыдыр. Шүбһә јохдур ки, парламан депутатларынын мүстәгиллик мәдәнијјәти јүксәләҹәк, бүтүн бунлар вә дејилмәјән чох саһәләр барәдә һәмрә'лиҹә, јекдилҹә чағыран өз фикирләрини дејәҹәкләр. Вә бундан сонра јекдил олмамаға һеч бир әсас галмыр. **Истиглалијјәт чәтин дөврлән вә хәтәрләрә мә'руз галан сәадәтдир. Ону бәләдчә баша чатдырмаг ана вә ата гајғысы тәләб едир.** Һазырда сәрһәдләримизин мүһафизәси, даими олараг мөһкәмләндирилмәси вә Гарабағын Даглыг һиссәсинин ганунсуз јарадылмыш силаһлы бандалардан тәзликлә тәмизләнмәси проблеми бизим гаршымызда дајаныр. Мөһкәм өмин олмуғу үчүн, депутатларымыз мүдафиә Назирлијинин вә Мүдафиә Шурасынын фәалијјәтинә һәр васитә илә өз көмәклијини вә әәкасыны әсиркәмәјәчәкдир. Мәним фикримчә, һәлледичи бәјүк саһәләрдә мүхалифәт јохдур. Бәрәкатымызда, тәрәггимизә тәкан верән фикир ихтилафлары вардыр. Бунсуз да инкишаф мүмкүн дејил.

БАЈРАМ БАЈРАМОВ:

— Азәрбајҹан республикасынын парламаны бу илин август ајындан башлајараг, халгымызын арзуларына, диләкләринә ујғун олараг чох лазымлы вә тарихи әһәмијјәтә малик мәсәләләри мүзакирә едир. Онун ән мühүмү халгымызын хиласы һаггында — мүстәгил Азәрбајҹан дөвләтинин јарадылмасы һаггында гәрардыр. Әлбәттә, истиглалијјәт һаггында гәрар гәбул етмәк индики заманда вә һәмишә ән чәтин, агла вә әәкаја архаланан тале мәсәләсидир. Бунун барәсиндә узун müддәтдән бәри кедән данышыглар, мүбаһисәләр, тәклифләр вә тә'кидләр, «һаҹ»ләт, өз бәһрәсини верди.

Мүхалифәт дејиләән бир термин әмәлә кәлиб. Депутатлары бир-бириндә гаршы гојмаг мејлләри вар. Әлбәттә, һеч бир мәсәлә, хүсусән бәјүк империјанын тәркибиндән чыхмаг, мүстәгил дөвләт јаратмаг кими бәрабәри олмајан проблеми һәлл етмәк асанлыгла баша кәлән иш дејилдир. Сессијада бир чох чидди мүбаһисә вә мүзакирәләрдән сонра депутатлар јекдилликлә истиглалијјәтә сәс вердиләр. Бу көстәрир ки, милли вә тарихи әһәмијјәти олан мәсәләләрин һәллиндә халгымыз да, онун нүмајәндәләри дә тамамилә һәмрә'јдир, јекдилдир. Истиглалијјәт гаанмаг чәтин исә, ону сахламаг, мәним фикримчә, о гәдәр дә асан дејилдир. Өз дөвләтимиздә паспортдан тутмуш дәрсликләрә гәдәр, програмлара гәдәр бүтүн саһәләрә аид олан елми әсәрләрин һамысы тәәсләнмәлидир. Мән һәлә елми вә мә'һәви чәһәтләрдән данышырам. Конститусијамыз вә бүтүн гануннларымыз өз милли ән'әнәләримиз нәәсрә алынмагла вичдани вәзифәләримиз әсасында тәәсдән јарамалыдыр. Һүгуг-чуларымыз, игтисадчыларымыз, бүтүн елми саһәләр үзрә алимләримиз, сијасәтчиләримиз, сәнәт вә мәдәнијјәт хадимләримиз, мәтбуат ишчиләримиз, милли мә'нимизи тәсдиг вә инкишаф етдирмәк үчүн халгымызы бирләшдирән, амалымызы даһа ајдын вә долғун әкс етдирән јарадычылыгла мәшғул олмалыдырлар. Халг тәнсили системи, сәтһәләр, мәдәнијјәт, сәнаје, кәнд тәсәррүфаты, бир сөзлә, гурулушумуз јенидән јарамалыдыр. Мән мәсәләләрин јалныз бир гисминә тохундум. Бундан гејри дүнја дөвләтләри илә дипломатик вә игтисади

ВӘХТИЈАР ВАҺАБЗАДӘ:

— Истиглалијјәтин һәр һансы бир милләтә әәрури олдуғуну сүбут өзмәк үчүн чох да бәјүк исте'дад саһиби олмаг лазым дејил. Инсанын тәбиәтиндә һәмишә азадлыг арзусу јашајыр. Һәр кәс мүстәгил олмаг истәјир. Доғмача өвлад да мүәјјән јаша чатандан сонра ата-ана нимаәјәсиндән чыхмаг, мүстәгил јашамаг истәјир. Әләчә дә милләтләр. Совет империјасы бизә һеч заман өвлад көзү илә бахмајыб. Әксинә, һәм мадди сәрвәтләримизи, һәм дә мә'нәви сәрвәтләримизи сүмүрүб талајыб. Бәләә бир әүлм вә истисмар бојундуруғу алтында һансы милләт јашамаг истәр ки, биз дә истәјәк. Јекә јолумуз өз истиглалијјәтимизи гаммагдыр. Кизли дејил ки, бундан әввәлки сессијаларымызда һәмишә дурғунлуг, өтәләт һөкм сүрәрди. Бу сессијада исә фәргли олараг гәрибә бир чанланма өмәлә кәлди. Дејәсән, јаваш-јаваш демократијаја өјрәширик. Јаваш-јаваш партократијанын нүмајәндәләри писи јахшыдан, шәр хејирдән ајырмаға башлајырлар. Мәһз әләә бунa көрә дә бәјүк чәтинликләрдән сонра республикамызын мүстәгиллијинә һаггында конститусија ганунумузун гәбул едилмәсинә наил олдуг. Депутатларын һамысы јекдилликлә бу мәсәләнин леһинә сәс вердиләр. Аммә бу о демәк дејилдир ки, биз инди там мүстәгилик, Чәтинликләримиз олачаг. Һеч бир милләтә азадлыг, истиглалијјәт һәдијјә кими верилмир. Һәр бир милләт өз азадлыг, истиглалијјәт јолунда ганлы мүбаризә апарыр. Бизим дә мүстәгиллијимизин, өз халгымызын, Азәрбајҹан Демократик Республикасынын јаранмасы, инкишафы вә јашамагы бүтүн өмрүмә бәрабәрдир!» дејәндә дә мән һәгигәтин сәсини ешидирдим. Гој һамы бир-бирини тәбрик етсин. Һәм дә сәрвәхт олсун. Дүшмәнләримиз ојагдыр, һәлә намәрд вә мәкрли гоншуларымызы демирәм. Гој бә'зи депутатлар мәнә 20 мин сечичи сәс верибдир! — дејә синәсинә дөјмәсин. Регламентә риајәт едилсин. Депутатлар „узун-узады данышыб, бир-бирини тәкрар етмәсин. Халг телевизијада онлары көрүр вә һаглы наразылыг едир. Онун вәзијјәти ағырдыр. Маашы ашағыдыр, милли һејсијјәти тәһгир едилир. Милләт, милләт вәкилләринин башына јарыр, «тәһгигат апарылыр», лакин күнаһкар чәзасыны алмыр. Халг сөзүнү сәрт дејәндә исә ондан наразы галырлар. Парламентин бинасында кечә саат 1-ә кими чыхыб кетмәјә еһтијат едирләр. Кимдән еһтијат едирләр? Өз сечичиләриндән, өз халгындан. Устад Ашыг Әләскәр нечә көәл демишдир:

Арсыз ашыг, елсиз нејә јашады,
Өлсүн Әләскәр тәк гуллары,
даглар.

Халгын сөзү чағырышдыр. Чағырыш сәрт дејилмәлидир ки, ешидилсин. Ағладан јанында отур, күлдүрән јанында јох. Халг буну тәсадүфи демәјиб. Амма јетмиш ил јашадығымыз «халгларын сарсылмаз иттифағы» дөврүндә мәним халгым тә'гиб едилди, сүрүлдү, гырылды, һәбс едилди, талан олунду, шәһид едилди.

Долу нефт систернләрини мән ушаглыгдан һәмишә үзү о тәрәфә кедән әсрмушәм. Психолокијамыз дәјишиб. Габагчыл адамларымыз үзү гызыл сују илә чәкилмиш улдузлара, мә'насыз дөмир мәдаллара әсланда һеч бир әһәмијјәти олмајан фахри адлара у өзләрини халга гаршы гојдулар. Дөвләт өзү инсанлар арасында интрига јарадыб, бирини о биринә гаршы гојду. Әксәрән бу адларын, мүкафатларын сечкиләрдә олдуғу кими, һансы јолларла әлдә едилдиклә дә халг көзәл билир. Мән инди китаб нашри саһәсинә ишә кечмишәм. Көрүрәм, бурада да исте'дадлы јазычылар гапы-гапы дүшүб тираж ахтарыр. Мәтбәәләрдә таныш ахтарырлар ки, китаблары вахтында ишыг үзү көрсүн.

Фөвгәл'адә сессијада мән дә мүрсүјә галхыб шәһидләримизин јад етдиклә, на баш ојдум. Бир нечә ше'р мисрасы илә өз халгыма үз тутдум:

Һәр милләтин, һәр торпағын өз ады вар, өз үнваны,
Јағылара баш әјмәјиб Азәрбајҹан гәһрәманы.
Ваһид вәтән һимнимизи шәһидләрин ахан ганы,
Нәсилләрә јадигарды, заман јазды бу дастаны.

Биз мүстәгиллијимизи горумалыјыг. Азадлыг верилмир, ону алырлар! — бојук һуманист М. Ә. Рәсулзадә белә демишдир.

Мәтнләри гәләмә алды:
Умуд РӘҺИМОГЛУ.